

Anders Zorn - en berättelse om hans liv

*"Självporträtt med fez" 1882.
Signerat och daterat nedtill:
I birst på annat, Gibraltar
d 8 mars 82 L. Zorn
Akwarell 24x16 cm
Nationalmuseum, Stockholm*

Anders Zorn är ett begrepp och en ikon i svensk konsthistoria. Fortfarande är han Sveriges genom tiderna mest framgångsrika konstnär, och att hans öga var skarpt och hans hand skicklig är de flesta överens om. Sedan går åsikterna isär, en del påstår att han var en konstnär utan fantasi som saknade själ, medan andra hyllar hans sinnlighet och känsla för hembygden. Han levde i lite drygt sextio år och var konstnärligt skapande och produktiv under mer än fyrtio av dessa.

Det var en vinterdag 1860 som han föddes i Utmeland, en av byarna i Mora socken. Han var utomäktenskaplig son till gårdens dotter Grudd Anna Andersson och Leonhard Zorn, en tysk bryggmästare. Föräldrarna hade träffats på Dübens bryggeri i Uppsala där modern säsongarbetade. Sonen Anders växte upp på morföräldrarnas småbruk där livet levdes på samma sätt som hundratals år tillbaka. Tidigt deltog han i sysslorna och lärde sig att använda händerna, samla ved, sy, sticka och tälja i trä.

Fadern Leonhard Zorn flyttade till Helsingfors och träffade aldrig sin son, men erkände faderskapet. Hans tyska yrkeskollegor i Sverige kände ett visst ansvar för pojken uppfostran, så när Anders fyllde tolv år lämnade han Dalarna och inackorderades hos en änka i Enköping för tre års studier på läroverket.

nordiska
akvarellmuseet

Södra Hamnen 6
471 32 Skärhamn

Tel +46 304 60 00 80
Fax +46 304 60 00 99

---

info@akvarellmuseet.org
www.akvarellmuseet.org

**Arbetarnas
Bildningsförbund
Västra Götaland**

**Studieförbundet
Vuxenskolan
Västra Götaland**

Studiecirkelmaterial

Anders Zorn - berättelsen om hans liv

Betygen blev godkända, men det som imponerade var hans skicklighet med täljkniven och hans talang i teckning. När fadern dog 1872 reserverades ett arv på 3.000 kr för sonens utbildning. Tanken var att Zorn skulle bli bildhuggare, och femton år gammal börjar han delta i undervisning på Konstakademiens förberedande skola i Stockholm. Där uppmärksammas hans begåvning och han uppmuntras att satsa på en konstnärsutbildning.

Nästan fem år studerade Zorn vid Konstakademien. Han gick in för studierna med stor beslutsamhet och kämpade samtidigt för att få ekonomin att gå ihop. Han gjorde vattenfärgen till sin teknik, började åta sig porträttbeställningar och undervisa parallellt med studierna. Terminerna tillbringade han i Stockholm och somrarna i Mora där han gjorde bildstudier av folkliv och natur. På elevutställningen 1880 visade han bilden "I sorg", en akvarell av en ung kvinna med nedböjt ansikte och ett svart sorgflor över bleka kinder. Denna bild blev något av ett genombrott för Zorn. Akvarellen väckte beundran bland både lärare och kritiker och beställningar fyllde allt mer av hans tid.

Året därpå, tjuogoett år gammal, träffade Zorn den jämnåriga Emma Lamm under arbetet med ett porträtt av hennes brorson. Hon var en förmögen flicka från Stockholms judiska borgerskap och de förlovade sig i hemlighet innan Zorn under hösten reste ut i Europa för att skapa sig en karriär. Hans första fasta anhalt blev London där han skaffade en ateljé i en fin och respektabel del av staden, arbetade för att få porträttbeställningar och lyckades göra sig ett namn.

Den 16 oktober 1885 gifte sig Emma och Anders Zorn. Bröllopfesten på hotell Phoenix i Stockholm var glad och minnesvärd, och bröllopsresan gick genom Östeuropa till Istanbul. Under de följande åren är paret ständigt på resande fot, mellan Europa och Sverige. Somrarna tillbringas på Dalarö i Stockholms skärgård och i Mora. I sina akvareller söker Zorn allt mer återge ljuset och naturen, och under hösten 1887 målar han den första oljemålningen som han sänder till Salongen. Han övergår sedan nästan helt till oljan och utvecklar där sitt måleri med en begränsad färgskala.

Paret Zorn bosätter sig 1888 i Paris där ateljén och lägenheten på Boulevard de Clichy blir deras bas i lite drygt sex år. Det är en produktiv och konstnärligt framgångsrik period för Zorn. Han utvecklar sin porträttkonst och hittar under somrarna i Sverige fram till motiven där naturen, ljuset och vattnet möter kvinnokroppen.

Tidigt på våren 1893 går Zorn ombord på en atlantångare som går från Liverpool till New York. Det blir den första av sammanlagt sju resor till USA. Han hade valts av sina konstnärskollegor att arrangera det svenska deltagandet i världsutställningen i Chicago. I USA fick Zorn stor framgång, främst med sina porträtt av den framväxande industrikapitalismens entreprenörer.

Studiecirkelmaterial

Anders Zorn - berättelsen om hans liv

I slutet av 1890-talet bestämmer sig Anders och Emma för att bosätta sig i Sverige. Redan tio år tidigare hade Zorn köpt en bit mark vid Mora kyrka och flyttat en av stugorna vid morfaderns gård dit. Nu byggs den ut och blir ett representativt konstnärshem. Flytten till Sverige ändrar inte helt makarna Zorns livsföring, utan Zorngården blir den fasta punkten i ett liv fyllt av resor. Samtidigt engagerar de sig båda för bevarandet av traditioner och kunskaper om Dalarna.

1906 är tar Anders initiativ till den första spelmansstämman i modern tid, och Emma grundar både en föreläsningsförening, ett barnhem och Mora hemslöjd. Tillsammans arbetar de också för tillkomsten av Mora folkhögskola. Traditionerna och hembygden är också något Zorn skildrade i sina målningar.

De sista åren av sitt liv är Zorn på många sätt produktiv, framgångsrik och hyllad som konstnär. När Liljevalchs konsthall i Stockholm invigs 1916 görs det med en stor utställning där Carl Larsson, Bruno Liljefors och Anders Zorn delar på salarna. Samtidigt har en yngre generation konstnärer med en modernistisk konstsyn börjat göra sig gällande, och det formuleras kritik mot Zorn och hans bilder. Hans ställning som folkkär konstnär och ekonomiskt framgångsrik var ohotad, men hans egen livsföring var periodvis självförbrännande. Under en sommarsegling 1920 blir han akut sjuk och avlider söndagen den 22 augusti efter en hastig magoperation på Mora lasarett.

Att studera ett liv

Att sammanfatta ett liv i en historia är populärt. Biografier är en stor litterär genre, men egentligen är uppdraget nästan omöjligt. Tänker vi efter så skapar och omskapar vi ständigt själva berättelserna om våra egna liv. Att tänka sig att någon annan skulle återge och tolka skeenden, ambitioner och känslor kan ge perspektiv när vi närmar oss en konstnärs liv och verksamhet. Samtidigt är just möjligheten till identifikation och att spegla sina egna erfarenheter av uppväxt och livsval det som skapar fascination och kunskap i mötet med en annan människas väg. Berättelsen om Zorns liv, och hans bilder, ger oss också en möjlighet att ta del av ett fascinerande skede i den svenska historien.

Att läsa

• Självporträtt – möten med Anders Zorn

Zornsamlingarna i Mora, 1994

Ett spännande sätt att närma sig Anders Zorn är att studera honom genom hans egna ögon. Från en utställning på Zornmuseet finns i denna bok ett tjugotal självporträtt samlade, från den fjortonårige läroverks-gossen till den etablerade sextioårige konstnären. Bilderna följs av citat och texter från människor som själva träffat Zorn och ger fragmentariskt men fascinerande en ingång till hans liv och personlighet.

Studiecirkelmaterial

Anders Zorn - berättelsen om hans liv

- **Zornsamlingarnas hemsida**

www.zorn.se

På Zornsamlingarnas hemsida kan ni hitta både bilder och innehållsrika texter. Bland annat finner ni en gedigen översikt över Zorns liv.

- **Anders Zorn – med egna ord**

Videofilm, Hanser & Co, Stockholm 1995

Max von Sydow läser ur Anders Zorns självbiografiska anteckningar. En 40 minuter lång videofilm där vi möter Zorn med egna ord och får ta del av hans personliga fotografier och målningar, akvareller och etsningar.

- **Till ögats fröjd och nationens förgyllning - Anders Zorn**

Hans Henrik Brummer, Stockholm 1994

Den omfattande och innehållsrika utställningskatalogen till Zorn-utställningen på Waldemarsudde och Göteborgs Konstmuseum 1994 innehåller en fin skildring av Zorns livshistoria.

Fantasier om Zorn i litteratur och på film

Zorns livshistoria från fattig oäkting till världsberömd konstnär som umgicks i de fina salongerna är fascinerande och har gett upphov till mycket skvaller. En relativt okänd roman och en välkänd film använder Zorns liv som avstamp för ganska fria fantasier. Om de sätts i relief till de mer torra fakta som vi kan veta om Zorn och hans liv kan dessa skildringar vara känslöväckande utgångspunkter för samtal och diskussioner.

- **Zorn**

en film av Gunnar Hellström 1994

I en myllrande berättelse med mustiga detaljer och folkkära skådespelare gav Gunnar Hellström i sin sista film en bild av Zorn som förstärker myter. De antaganden om kärleksrelationer och känslor som görs är svåra att belägga.

- **Anders och Emma – en roman om Anders och Emma Zorn**

Inger Wahlöö

En bitvis ganska märklig roman där erotik och känslor spelas ut på ett närgånget sätt.

---

*Ett samarbete mellan Nordiska Akvarellmuseet,
ABF och Studieförbundet Vuxenskolan
i Västra Götalandsregionen*

Text:

Lena Eriksson

pedagogisk ledare Nordiska Akvarellmuseet